

01

ภูมิอากาศ ความเป็นธรรม และการเปลี่ยนผ่าน

มุมมองจาก Political Ecology,
Postcolonial Studies, Climate Anthropology
และ More-than-human Thinking

กฤษฎา บุญชัย

25 สิงหาคม 2568

02

วิกฤตภูมิอากาศ คือวิกฤตของความสัมพันธ์

ไม่ใช่เพียงปัญหาธรรมชาติ

แต่เป็นผลจากระบบเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และความคิด

แต่คือผลของระบบเศรษฐกิจ การเมือง

วัฒนธรรม และความคิด

ที่จัดระเบียบโลกให้ไม่เป็นธรรม

ทรัพยากรถูกแย่งชิง ความเสี่ยงถูกผลักภาระ

ส่งผลกระทบไม่เท่ากันในทุกมิติ

ทั้งคนรุ่นปัจจุบัน คนรุ่นต่อไป และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

03

การเมืองของความรู้ ใครกำหนดว่าจะอะไรคือความจริง

ความรู้ไม่เป็นกลาง แต่สัมพันธ์กับอำนาจ การเมือง และผลประโยชน์ที่กำหนดว่า ความรู้อะไร “ถูก” หรือ “ผิด”

ทำให้บางความรู้มองไม่เห็น

ความรู้ท้องถิ่น วิถีชีวิตชนพื้นเมือง และธรรมชาติ ถูกทำให้ไร้ค่า หรือถูกมองว่า “ไม่เป็นวิทยาศาสตร์”

ผูกขาดการผลิตความรู้

สถาบันรัฐ บริษัทข้ามชาติ และนักวิชาการกระแสหลัก เป็นผู้กำหนดนิยาม ปัญหา และทางออก

ใช้ความรู้สร้างความชอบธรรม

นโยบาย โครงการพัฒนา และการใช้ทรัพยากร มักอ้าง “ความรู้” เพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจเดิม

เปิดพื้นที่ความรู้หลากหลาย

ยอมรับความรู้ท้องถิ่น ความรู้เชิงระบบนิเวศ และการเรียนรู้ร่วมกันแบบมีส่วนร่วม

กำหนด
ว่าความรู้จะไร
“มีค่า”

กำหนด
ว่าปัญหาอะไร
“สำคัญ”

กำหนด
ว่าใครคือ
“ผู้รู้”

กำหนด
ทางออก
ที่ “ยอมรับได้”

“เมื่อเรายอมรับความรู้ที่หลากหลาย เราจะเห็นโลกทั้งใบ ไม่ใช่แค่บางส่วน และออกแบบอนาคตที่เป็นธรรมได้จริง”

อำนาจในการสร้างความรู้

ใครเป็นผู้กำหนด? ใครได้ประโยชน์?

ความรู้ไม่เคยเป็นกลาง แต่ถูกหล่อหลอมโดยความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทั้งในระดับโลก ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

ความรู้หลัก (Dominant Knowledge)

มาจากสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัย รัฐ และองค์กรระหว่างประเทศ มักมองธรรมชาติเป็น “ทรัพยากร” เพื่อการจัดการและควบคุม

ความรู้ท้องถิ่นและวิถีชีวิต (Local/Indigenous Knowledge)

เกิดจากการสังเกต ทดลอง และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง มองธรรมชาติเป็น “ความสัมพันธ์” และ “ญาติ”

ความรู้ทางเลือกและความรู้ร่วมสมัย (Alternative/Co-produced Knowledge)

เกิดจากการเชื่อมโยงวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ กับภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานความเสมอภาค

“

เมื่อกลุ่มหนึ่งผูกขาดอำนาจในการนิยามความจริง เสียงของอีกกลุ่มจะถูกทำให้เงียบและมองไม่เห็น การปลดปล่อยจึงเริ่มต้นที่การคืนสิทธิในการนิยามความรู้

หลักการสำคัญ

ยอมรับความหลากหลาย
ของความรู้อย่าง

เคารพสิทธิและเจ้าของ
ความรู้ดั้งเดิม

สร้างความรู้ร่วม
แบบมีส่วนร่วม

โปร่งใส ตรวจสอบได้
และรับผิดชอบ

ยึดหลักความเป็นธรรม
ระหว่างคนและธรรมชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และธรรมชาติ

มองโลกเป็นระบบเชื่อมโยง ไม่แยกส่วน
เพื่อการตัดสินใจและการจัดการที่เป็นธรรมและยั่งยืน

ผลกระทบเมื่อขาดความสมดุล

ทำลายระบบนิเวศ
และทรัพยากร

ความขัดแย้ง
และความไม่เป็นธรรม

เศรษฐกิจเปราะบาง
และไม่ยั่งยืน

วัฒนธรรมเสื่อมถอย
และสังคมแตกแยก

“

เมื่อองค์ประกอบทั้งห้าเชื่อมโยงกันอย่างสมดุล
จะนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรม ยืดหยุ่น และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ”

หลักการเชื่อมโยง

มององค์รวม
ไม่แยกส่วน

เคารพความหลากหลาย
และสิทธิของทุกชีวิต

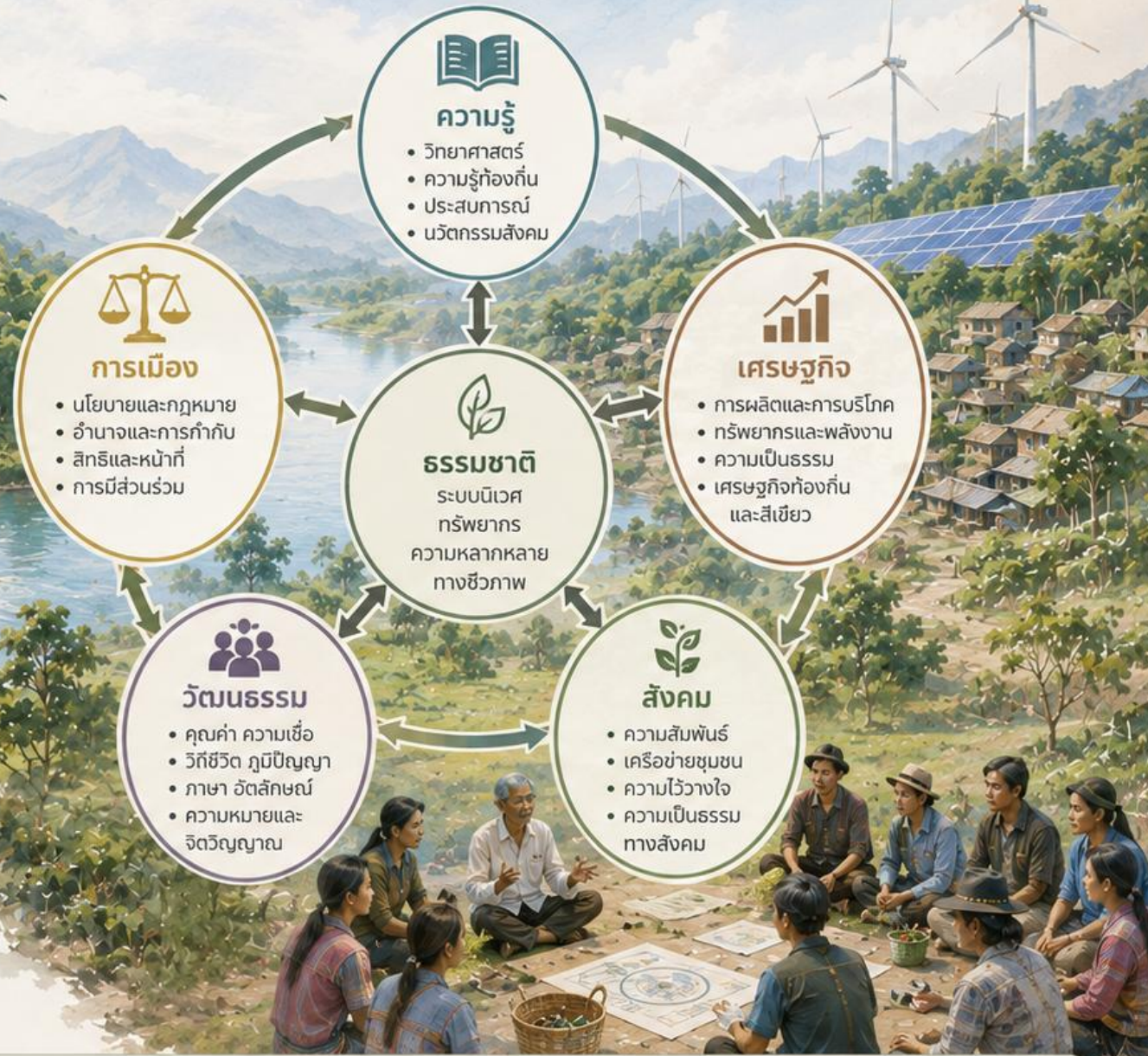
สร้างการมีส่วนร่วม
จากฐานราก

เรียนรู้และปรับตัว
อย่างต่อเนื่อง

ยึดหลักความยั่งยืน
และความเป็นธรรม

ความรู้คือพลัง

ใครสร้าง ใครครอบครอง ใครได้ประโยชน์

ความรู้ไม่ใช่กลาง แต่เป็นพื้นที่ของอำนาจ
ต้องตั้งคำถามว่า ความรู้แบบไหน ที่นำไปสู่ความเป็นธรรม

ความรู้ว่าเป็นทางการ

วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ข้อมูลเชิงเทคนิค
มีพลังในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ

ความรู้ท้องถิ่นและวิถีชีวิต

ประสบการณ์ที่สั่งสมจากการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ
เข้าใจบริบทลึกซึ้งและทางเลือกที่เหมาะสม

ความรู้ร่วมสมัยและทางเลือกใหม่

งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ เทคโนโลยีสังคม
นวัตกรรมชุมชน และการเรียนรู้ข้ามศาสตร์

สู่การสร้างความรู้ร่วม

เคารพซึ่งกันและกัน เรียนรู้จากกันและกัน
เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน

หลักการจัดการความรู้ อย่างเป็นธรรม

เคารพและให้คุณค่าทุกความรู้

มีส่วนร่วมในการกำหนด
โจทย์และทิศทาง

เชื่อมโยงความรู้
สู่การลงมือทำ

เปิดเผย โปร่งใส
ตรวจสอบได้

สร้างการเปลี่ยนแปลง
ที่เป็นธรรมและยั่งยืน

“เมื่อความรู้ทุกแบบได้รับการยอมรับ
และเชื่อมโยงกัน เราจะมองเห็นปัญหาได้ชัดเจนขึ้น
และหาทางออกที่เหมาะสมกับผู้คนและธรรมชาติมากขึ้น”

แนวทางสู่
สู่ความรู้ร่วม

ร่วมกันเก็บข้อมูล
และวิเคราะห์

แลกเปลี่ยนอย่างเท่าเทียม
ไม่ตัดสิน

บันทึกและถ่ายทอด
อย่างเคารพสิทธิ

นำเสนอเข้าสู่ระดับนโยบาย
อย่างมีส่วนร่วม

ติดตาม เรียนรู้
และปรับปรุงต่อเนื่อง

7 ธรรมชาติ ถูกแปลงเป็นคาร์บอน

เมื่อธรรมชาติซับซ้อน ถูกลดทอนให้เหลือ
เพียงตัวเลขที่ซื้อขายได้

จากระบบนิเวศที่มีชีวิต ความหลากหลาย
และความสัมพันธ์ ถูกทำให้เป็น 'คาร์บอน'
เพื่อวัดค่า คิตราค่า และซื้อขายในตลาด

ธรรมชาติมากกว่าคาร์บอน

ความหลากหลายทางชีวภาพ
ถิ่นที่อยู่ สิ่งมีชีวิตนับล้านสายพันธุ์

วัฏจักรของน้ำ ดิน อากาศ
กระบวนการทางธรรมชาติที่ซับซ้อน

วัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต
ความหมาย คุณค่า และจิตวิญญาณ

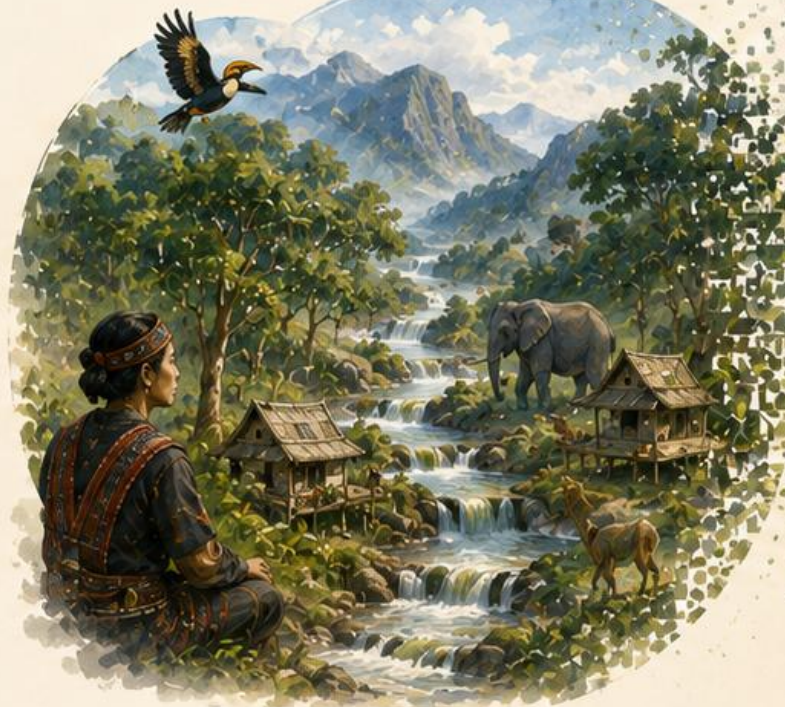

ความสัมพันธ์และการพึ่งพากัน
ของมนุษย์กับธรรมชาติ

คุณค่าหลายมิติ
ที่วัดเป็นตัวเงินไม่ได้

ธรรมชาติคือเครือข่ายชีวิตที่สมดุล

ลดทอน
ทำให้เรียบง่าย

CO₂

ตันคาร์บอน (tCO₂e)

ทำให้เป็นสินค้า
ที่ซื้อขายได้

ผลที่เกิดขึ้น: สูญเสียมากกว่าคาร์บอนที่ได้มา

สูญเสียความหลากหลาย
ทางชีวภาพ

ระบบนิเวศเสื่อมโทรม
วัฏจักรธรรมชาติพังทลาย

ชุมชนท้องถิ่นสูญเสียสิทธิ
และวิถีชีวิต

ความสัมพันธ์ระหว่าง
คนกับธรรมชาติถูกทำลาย

ไม่สามารถรับมือวิกฤต
และสร้างอนาคตร่วมกันได้

ปัญหาและความเสี่ยง

ลดทอนความซับซ้อน
ของระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิต

สร้างความเหลื่อมล้ำ
และการกีดกันชุมชนท้องถิ่น

เปิดทางการแสวงหากำไร
การเก็งกำไร และการฟอกเขียว

กระตุ้นการยึดครองที่ดิน
และการควบคุมทรัพยากร

เบี่ยงเบนจากการลดการปล่อยจริง
และการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ

การแก้ปัญหาไม่ใช่แค่ลดคาร์บอน
แต่คือการคืนความเป็นธรรม
และฟื้นฟูความสัมพันธ์ของ
ทุกชีวิตในระบบนิเวศ

#

09

ปลดอาณานิคมทางภูมิอากาศ

สร้างการปรับตัวที่ตั้งอยู่บนสิทธิและภูมิปัญญาของชุมชน

อนาคตที่ถูกกำหนดจากภายนอก
ละเลยสิทธิ ทำลายธรรมชาติ

- โครงการขนาดใหญ่จากภายนอก
เขื่อน ถนน เขื่อน อุตสาหกรรม
ตัดสินใจโดยไม่ฟังเสียงชุมชน
- แย่งชิงทรัพยากรและที่ดิน
ชุมชนถูกจำกัดการเข้าถึงน้ำ ป่า ทะเล
วิถีชีวิตถูกบีบให้เปลี่ยน
- เสี่ยงต่อวิกฤตมากขึ้น
น้ำท่วม ภัยแล้ง ดินเสื่อม
ความร้อนสูงขึ้น สูญเสียความหลากหลาย
- ความเหลื่อมล้ำและอพยพ
รายได้รั่วไหลสู่ภายนอก
คนหนุ่มสาวต้องจากบ้าน
วัฒนธรรมและภาษาเสื่อมสลาย

อนาคตที่ไม่เป็นธรรม
ไม่มั่นคง และไม่ยั่งยืน

“ การปลดอาณานิคมทางภูมิอากาศ
คือการคืนอำนาจในการกำหนดอนาคต
ให้ผู้คนและชุมชนบนฐานสิทธิ ความรู้ และธรรมชาติ ”

อนาคตที่เราช่วยกันกำหนด
จากสิทธิ ความรู้ และธรรมชาติของเรา

- สิทธิและอำนาจการตัดสินใจ
ชุมชนกำหนดทิศทางการปรับตัว
บนฐานสิทธิในที่ดิน ทรัพยากร
และวิถีชีวิต
- ความรู้ท้องถิ่น + วิทยาศาสตร์
ผสานความรู้ดั้งเดิมกับข้อมูลสมัยใหม่
เพื่อเข้าใจความเสี่ยงและโอกาส
ของพื้นที่
- อยู่กับธรรมชาติอย่างสมดุล
ฟื้นฟูระบบนิเวศ จัดการน้ำโดยธรรมชาติ
เกษตรหลากหลาย การประมงยั่งยืน
พลังงานสะอาด ชุมชนคาร์บอนต่ำ
- เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
กระจายรายได้ที่เป็นธรรม ลดความเสี่ยง
สร้างงานในท้องถิ่น เยาวชนมีอนาคต
วัฒนธรรมและภาษาเติบโต

ควาไม่ใช้ผู้รับนโยบาย
แต่เราเป็นผู้กำหนดอนาคตของเราเอง

ความรู้ของเรา
สิทธิของเรา
อนาคตของเรา
เราจะดูแลไปด้วยกัน

มานุษยวิทยา ภูมิอากาศ

เข้าใจชีวิต ผู้คน วัฒนธรรม
และธรรมชาติ ในวันที่โลกเปลี่ยน

ภูมิอากาศไม่ใช่แค่ข้อมูลของสภาพอากาศ
แต่คือเรื่องของผู้คน ความสัมพันธ์
ความทรงจำ ความหมาย และการต่อรอง
กับอำนาจในแต่ละพื้นที่

สิ่งที่เราศึกษา

- ผู้คนและวิถีชีวิต
ความเชื่อ การปรับตัว อาชีพ เพศ เยาวชน
- ความรู้และวัฒนธรรมท้องถิ่น
การสังเกตธรรมชาติ ปฏิทินชุมชน
ภาษา เรื่องเล่า พิธีกรรม
- ความสัมพันธ์คน-ธรรมชาติ
ทรัพยากร ระบบนิเวศ สิ่งมีชีวิตอื่น
- อำนาจและความไม่เป็นธรรม
ที่ดิน ทรัพยากร นโยบาย การพัฒนา
- การเปลี่ยนแปลงและอนาคต
ความเสี่ยง ความหวัง ทางเลือก

“ ภูมิอากาศคือเรื่องของชีวิต
ที่ฝังอยู่ในความทรงจำ ภาษา วัฒนธรรม
และความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ”

ฟัง เข้าใจ แลกเปลี่ยน ร่วมคิด ร่วมทำ ไปด้วยกัน
เพื่อความเป็นธรรมทางภูมิอากาศที่ยึดฐานสิทธิ ความรู้ และวัฒนธรรมของชุมชน

แนวทางที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง

- ฟังเสียงจากชุมชนก่อนเสมอ
ให้พื้นที่คนท้องถิ่น
เล่าเรื่องด้วยตัวเอง
- ให้คุณค่าความรู้ท้องถิ่น
เทียบคู่ความรู้วิทยาศาสตร์
อย่างเคารพและเท่าเทียม
- ร่วมกำหนดโจทย์และทางออก
ชุมชน นักวิชาการ ภาควิชา
ทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้น
- มองอำนาจและความไม่เป็นธรรม
เพื่อเปลี่ยนโครงสร้าง
ที่ทำให้คนบางกลุ่มเปราะบาง
- มุ่งสู่การปรับตัวที่ยุติธรรม
ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง
ทั้งคนและธรรมชาติ

วิธีการเข้าใจโลก แบบมานุษยวิทยา

เพราะโลกนี้
ไม่ใช่แค่ของมนุษย์
และอนาคตก็ไม่ใช่อะไรของใครคนเดียว

การสูญเสียและความเสียหาย (Loss & Damage)

ความจริงที่เกิดขึ้นแล้ว และจะเกิดต่อไป

ไม่ใช่แค่ตัวเลขความเสียหาย แต่คือการสูญเสียที่ฝังลึก ในชีวิต วัฒนธรรม ความทรงจำ และอนาคตของผู้คน

“ บางสิ่งสูญเสียแล้ว ไม่อาจเรียกคืน ไม่อาจชดเชยด้วยเงิน ไม่อาจประเมินด้วยราคา ”

ชีวิตและทรัพย์สิน ที่สูญเสียแล้ว

ความทรงจำ และวัฒนธรรม ที่เลือนหาย

ระบบนิเวศและ ความมั่นคงชีวิต ที่ถูกทำลาย

อนาคต ที่หายไป

ใครได้รับผลกระทบมากที่สุด?

ชุมชนชายฝั่ง เกาะ และชาวประมง

ชุมชนบนพื้นที่สูง ป่า และลุ่มน้ำ

เกษตรกรรายย่อย และแรงงานนอกระบบ

หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบาง

ความเป็นธรรมทางสภาพภูมิอากาศ ต้องไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

จากการจัดการแบบเดิม

- ✗ ช่วยเหลือแบบชั่วคราว ไม่เพียงพอ
- ✗ ขั้นตอนซับซ้อน เข้าถึงยาก
- ✗ มองเป็นปัญหาของท้องถิ่น ไม่ใช่ความรับผิดชอบร่วม
- ✗ ไม่ยอมรับคุณค่าที่มีใช้ตัวเงิน

สู่การจัดการที่เป็นธรรม

- ✓ ยอมรับความรับผิดชอบร่วมของผู้ก่อมลพิษทั่วโลก
- ✓ เข้าถึงง่าย ทันเวลา มีส่วนร่วม
- ✓ คำนึงถึงวัฒนธรรม สิทธิ และความเป็นธรรม
- ✓ เยียวยาฟื้นฟู สร้างความเข้มแข็ง

การสูญเสีย 3 ระดับ

1 สูญเสียที่มองเห็นได้ และตีราคาได้

- บ้านเรือน โครงสร้างพื้นฐาน
- พื้นที่เกษตร ประมง ปศุสัตว์
- รายได้ ทรัพย์สิน

2 สูญเสียที่มองไม่เห็น แต่มีคุณค่า

- ภาษา ความเชื่อ พิธีกรรม
- ความสัมพันธ์ในชุมชน
- ความรู้ท้องถิ่น ระบบนิเวศ

3 สูญเสียที่ไม่อาจเรียกคืน และชดเชยได้

- ชีวิตของคนที่ยากไป
- สัตว์และพันธุ์พืชที่สูญหาย
- อนาคตของลูกหลาน

สิ่งที่ต้องทำอย่างเร่งด่วน

กองทุน Loss & Damage ระดับโลก ที่เข้าถึงได้จริง

ข้อมูลและการประเมิน ผลกระทบ ที่เป็นธรรมและโปร่งใส

ฟื้นฟูมากกว่าซ่อมแซม สร้างอนาคตร่วมกัน

ให้สิทธิชุมชนเป็นศูนย์กลาง ในการกำหนดทางออก

หลักการสำคัญ

เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

อยู่บนสิทธิ ของผู้ได้รับผลกระทบ

ให้คุณค่ากับชีวิต วัฒนธรรม และธรรมชาติ

ฟื้นฟูระบบนิเวศ และความสัมพันธ์

ความรับผิดชอบร่วม ข้ามพรมแดน

“ไม่ใช่เรื่องของอนาคต แต่คือความจริงที่เกิดขึ้นแล้ว...วันนี้”

12 มากกว่ามนุษย์

เราไม่โดดเดี่ยวในโลกใบนี้

ชีวิตทุกชีวิตเชื่อมโยงกัน
ในเครือข่ายที่ซับซ้อน
พึ่งพาเกื้อกูล และร่วมสร้าง
อนาคตร่วมกัน

โลกคือเครือข่ายแห่งชีวิต

น้ำหล่อเลี้ยงทุกชีวิต
ฝน แม่น้ำ ทะเล น้ำใต้ดิน
เชื่อมพื้นที่ ภูเขา ป่า ชุมชน เมือง

ป่าคือบ้านของสรรพชีวิต
เป็นแหล่งอาหาร อากาศบริสุทธิ์
และความหลากหลายทางชีวภาพ

สัตว์นานาชนิด
บนบก ในป่า ในทะเล
ล้วนมีบทบาทและคุณค่า

จุลินทรีย์และสิ่งมีชีวิตเล็กจิ๋ว
มองไม่เห็น แต่ขับเคลื่อนวงจรชีวิต
และความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ อากาศ

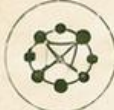
มนุษย์เป็นส่วนหนึ่ง
พึ่งพาและรับผิดชอบต่อ
ต่อเครือข่ายแห่งชีวิตทั้งหมด

“
เราอยู่กับเขา
เขาอยู่กับเรา
เราจึงจะอยู่รอดไปด้วยกัน”

แนวคิดสำคัญ
เมื่อเข้าใจโลกแบบมากกว่ามนุษย์

ทุกชีวิตมีคุณค่าในตัวเอง
ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เท่านั้น
แต่มีสิทธิที่จะดำรงอยู่และงอกงาม

ความเชื่อมโยงคือความจริง
การกระทำเล็ก ๆ ของเรา
ส่งผลต่อเครือข่ายทั้งหมด

ความรับผิดชอบร่วม
ดูแล ปันพูน และไม่ทำลาย
เครือข่ายแห่งชีวิต

ความเป็นธรรมข้ามสปีชีส์
พึงเสียงของผู้เปราะบาง
ทั้งมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์

อนาคตร่วมที่ยั่งยืน
สร้างโลกที่น่าอยู่
สำหรับทุกชีวิตในวันนี้และวันหน้า

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
จึงไม่ใช่แค่เรื่องของมนุษย์
แต่คือเรื่องของชีวิตทั้งหมดบนโลกใบนี้

เมื่อเราดูแลชีวิตทั้งหมด
ชีวิตทั้งหมดก็จะดูแลเรา

โลกนี้
เราอยู่ร่วมกัน

เคารพ • เชื่อมโยง • เกื้อกูล • ปันพูน • ร่วมสร้างอนาคต
เพราะเราไม่ใช่เจ้าของโลก แต่เป็นผู้ร่วมทางเพียงชั่วครา

13

Indigenous Relationality

ความสัมพันธ์ใช้
แต่ความรับผิดชอบไม่เท่ากัน

ทุกชีวิตพึ่งพากัน แต่ไม่ได้มีอำนาจ
ได้ประโยชน์ หรือรับผิดชอบต่อวิกฤต
ในระดับเดียวกัน

ความรู้ สัญญา และพิธีกรรม
ได้ประโยชน์หรือธรรมชาติ

วิถีชุมชนดูแลดิน น้ำ ป่า ทะเล
เพื่อความอยู่รอดร่วมกัน

ทุกชีวิตมีคุณค่าและบทบาท
ในเครือข่ายของชีวิต

การพึ่งธรรมชาติ การอยู่ร่วมกัน
คือภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพชน

สร้างความยั่งยืนของชีวิต
และโลกที่ทุกชีวิตอาศัยร่วมกัน

14

จุดเปลี่ยนเชิงความสัมพันธ์ (Relational Tipping Point)

เมื่อความสัมพันธ์พัง ระบบทั้งระบบจะล้ม

วิกฤตภูมิอากาศไม่ใช่แค่ “ภัยธรรมชาติ” แต่คือผลจากความสัมพันธ์ที่ถูกทำลาย จนระบบความร่วมมือข้ามคน ข้ามชุมชน ข้ามรุ่น และข้ามสรรพชีวิต ไม่สามารถประคองโลกไว้ได้อีกต่อไป

ความสัมพันธ์ที่ประคองโลก

- ความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างผู้คนและชุมชน
- ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติและสรรพชีวิต
- การแบ่งปันและเกื้อกูลอย่างเป็นธรรม
- ความรู้ที่หลากหลาย ฟังกันและเรียนรู้ร่วมกัน
- ความรับผิดชอบต่อนาคตและคนรุ่นต่อไป

เมื่อแรงกดดันและความไม่เป็นธรรมเพิ่มขึ้น
ความสัมพันธ์ค่อย ๆ ถูกกัดกร่อน

ผลลัพธ์เมื่อถึงจุดเปลี่ยน

- ระบบนิเวศล่มสลาย ความหลากหลายทางชีวภาพหายไป
- ความขัดแย้งและการแตกแยกในสังคมรุนแรงขึ้น
- วิกฤตอาหาร น้ำ และสุขภาพ ทวีความรุนแรง
- การอพยพย้ายถิ่นเพิ่มขึ้น ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ
- โลกไม่สามารถฟื้นตัวจากวิกฤตได้ทันเวลา

ทางออก: ฟื้นความสัมพันธ์ สร้างอนาคตร่วมกัน

- สร้างความไว้วางใจและความร่วมมือใหม่
- ฟื้นฟูธรรมชาติและสิทธิของสรรพชีวิต
- สร้างความเป็นธรรมและแบ่งปันอย่างพอเพียง
- แลกเปลี่ยนความรู้ที่หลากหลายและฟังอย่างลึกซึ้ง
- รับผิดชอบต่อนาคตและคนรุ่นต่อไป

ความสัมพันธ์เข้มแข็ง ระบบยืดหยุ่นและฟื้นตัวได้

ความสัมพันธ์อ่อนแอลง สัญญาณเตือนเริ่มปรากฏ

ความสัมพันธ์แตกหัก ระบบไม่มั่นคงและเปราะบาง

จุดเปลี่ยนเชิงความสัมพันธ์ ระบบล่มสลายอย่างรวดเร็ว

การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ สร้างโลกใหม่ที่เกื้อกูลทุกชีวิต

“จุดเปลี่ยนเชิงความสัมพันธ์ จะเกิดขึ้นเมื่อเราไม่อาจรักษาความสัมพันธ์ที่ทำให้ชีวิตทุกชนิดอยู่ร่วมกันได้อีกต่อไป แต่เราก็สามารถสร้างมันขึ้นมาใหม่ได้ หากเรากล้าที่จะเปลี่ยนแปลงรากฐานความสัมพันธ์ของเรา”

15

การเมืองของเวลา วิกฤตภูมิอากาศคือความขัดแย้ง ระหว่างระบบเวลาหลายชั้น

เวลาไม่ได้เดินหน้าอย่างเป็นเส้นตรง
แต่ถูกกำหนดโดยอำนาจ ความเชื่อ
และผลประโยชน์ที่ไม่เท่ากัน
ใครมีอำนาจกำหนดจังหวะเวลา
ก็กำหนดอนาคตของคนอื่น

เวลาระยะวิกฤต
เร่งรีบ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า

เวลาระบบนิเวศ
ช้า ลึก ยาวนาน วนเวียน

เวลาหลายช่วงคน
อดีต ปัจจุบัน อนาคต หลายรุ่น

เวลาชุมชนท้องถิ่น
ฝังรากในวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

เวลาทุนนิยมเร่งขยาย (สั้นกดดัน)
แสวงหากำไรเร็ว เติบโตไม่สิ้นสุด

เวลาเศรษฐกิจทุน (โดดเดี่ยว)
มองค่าเป็นตัวเลขนอกจากธรรมชาติ

อดีต

รากเหง้า ความทรงจำ
บทเรียนจากบรรพชน

เวลาของธรรมชาติ

ค่อยเป็นค่อยไป วนเวียน เชื่อมโยง

ปัจจุบัน

การตัดสินใจวันนี้
กำหนดอนาคต

อนาคต

ลูกหลาน สิ่งมีชีวิตอื่น
โลกที่เราทิ้งไว้ให้

เวลาของคนหลากหลายรุ่น

ความใฝ่ฝัน ความคาดหวัง
และความกลัวที่ต่างกัน

เวลาทุนนิยมเร่งขยาย

สั้น กดดัน วัดความสำเร็จด้วยตัวเลข
ขยายไม่รู้จบ

เวลาเศรษฐกิจทุน

ไร้ราก ที่ แยกขาดจากชีวิต
มองเห็นแต่กำไร

เราต้องเลือกที่จะอยู่ใน “ระบบเวลา” แบบใด
และสร้างเวลาใหม่ที่เป็นธรรมสำหรับทุกชีวิต

16

Climate Justice

ความยุติธรรมของสภาพภูมิอากาศ
คือความยุติธรรมของชีวิต

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่ทำให้เกิด
ความไม่เป็นธรรม ต้องได้รับการแก้ไข
ไม่ใช่เพียงการบรรเทาผลกระทบ

ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบ
เพื่อชดเชยความเสียหายและการสูญเสีย

สิทธิและเสียงของกลุ่มเปราะบาง
ต้องได้รับการรับรองและคุ้มครอง

การมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง
ของประชาชนทุกระดับ

การจัดสรรทรัพยากรและโอกาส
อย่างเป็นธรรม

ความเป็นธรรมระหว่างรุ่น
และความรับผิดชอบต่อโลกทั้งระบบ

ลดการปล่อยมลพิษ
และยุติการทำลาย

ชดเชยเยียวยา
อย่างเป็นธรรม

เสริมสร้างศักยภาพ
ชุมชนและท้องถิ่น

ฟื้นฟูระบบนิเวศ
และความหลากหลาย

สร้างโลกที่น่าอยู่
สำหรับทุกชีวิต

17

หลักการของการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม

ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง สร้างอนาคตร่วมกัน

การเปลี่ยนผ่านจะเป็นธรรม ก็ต่อเมื่อทุกคนมีส่วนร่วม ได้รับประโยชน์ และมีศักดิ์ศรีในการกำหนดอนาคตของตนเอง

การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จากทุกภาคส่วนและทุกระดับ

ความเป็นธรรมทางสังคม ลดความเหลื่อมล้ำและคุ้มครองผู้เปราะบาง

การเคารพสิทธิของธรรมชาติ และมองธรรมชาติเป็นหุ้นส่วน

ความรู้ท้องถิ่นและวิทยาการ ได้รับการยอมรับและผสมผสานร่วมกัน

งานที่มีคุณค่า เศรษฐกิจสีเขียว และการกระจายโอกาสอย่างเป็นธรรม

การสื่อสารและข้อมูล เปิดเผย เข้าถึงได้ เข้าใจง่าย

การลงทุนที่เป็นธรรม ส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น และนวัตกรรมสีเขียว

การคุ้มครองสิทธิแรงงาน และการเปลี่ยนผ่านของผู้ทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี

การเปลี่ยนผ่านที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และวัฒนธรรม

การติดตามและประเมินผลร่วม เรียนรู้ ปรับปรุง และพัฒนาไปด้วยกัน

การเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม คือ เส้นทางร่วมที่สร้างอนาคตที่ดีกว่าสำหรับทุกคน และทุกชีวิตบนโลก

ร่วมคิด

ร่วมตัดสินใจ

ร่วมดำเนินการ

ร่วมรับประโยชน์

ร่วมรับผิดชอบ

ร่วมสร้างโลกที่น่าอยู่

18

สถาบันทางการเมือง ที่รองรับโลกใหม่

ธรรมาภิบาลยุติธรรม โปร่งใส มีส่วนร่วม
และยึดโยงธรรมชาตินเป็นศูนย์กลาง

ยึดธรรมชาติและชีวิตเป็นศูนย์กลาง
เคารพสิทธิของธรรมชาติ
และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สถาบันต้องเปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนมีเสียง
ตัดสินใจร่วมกันบนฐานข้อมูลความจริง
และความยุติธรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

บทบาทของสถาบันใหม่

ออกแบบนโยบายที่เป็นธรรมและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง
ครอบคลุมคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต

จัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม
ลดความเหลื่อมล้ำและความเสี่ยง

สร้างระบบข้อมูลเปิดและวิทยาศาสตร์ที่เข้าถึงได้
เพื่อการตัดสินใจร่วม

ยกระดับสิทธิชุมชน พื้นที่ และกลุ่มเปราะบาง
ให้มีอำนาจต่อรองและกำหนดอนาคตของตนเอง

เชื่อมโยงความร่วมมือในระดับภูมิภาคและโลก
บนฐานความเป็นธรรมและความรับผิดชอบร่วม

หลายระดับ
จากท้องถิ่น
สู่โลก

มีส่วนร่วม
จากทุกภาคส่วน
อย่างแท้จริง

ตรวจสอบได้
โปร่งใส
และรับผิดชอบ

กลไกสำคัญ

สภาประชาชนและกลไกท้องถิ่น
ที่มีอำนาจจริงในการกำหนด
และติดตามนโยบาย

กฎหมายและนโยบายสอดคล้อง
กับสิทธิของธรรมชาติ
และหลักความยุติธรรม

กลไกการเงินและงบประมาณ
ที่ส่งเสริมความยั่งยืน
และการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม

สถาบันความรู้และการศึกษา
เพื่อสร้างพลเมืองโลกที่มีจิตสำนึก
และทักษะอนาคต

ความร่วมมือข้ามพรมแดน
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรับมือวิกฤต
ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

รากฐานของสถาบันทางการเมืองในโลกใหม่

ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง
เคารพศักดิ์ศรีและเสียงของทุกคน
โดยเฉพาะคนเปราะบาง

ยึดธรรมชาติเป็นฐาน
ขีดจำกัดของโลกคือกรอบ
ของการพัฒนาและนโยบาย

ยึดความยุติธรรม
ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม
เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ยึดความรู้และความจริง
ใช้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ วิทยาศาสตร์
และภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน

ยึดความรับผิดชอบร่วม
ร่วมกันแก้ไขวิกฤต และส่งต่อ
โลกที่น่าอยู่ให้คนรุ่นต่อไป

“สถาบันที่ดีไม่ใช่แค่บริหาร
แต่สร้างอนาคตที่เป็นธรรม
และเคารพทุกชีวิตบนโลก”

19

เป้าหมายสูงสุด

โลกที่ทุกชีวิตสามารถมีอนาคตร่วมกัน

เป้าหมายของเราคือการสร้างโลกที่ความเป็นธรรม
ความหลากหลาย และความสัมพันธ์ เป็นรากฐานของอนาคต

โลกที่เป็นธรรมและเสมอภาค

ความยุติธรรมทางสภาพภูมิอากาศ
ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบ
ผู้ได้รับผลกระทบต้องได้รับการเยียวยา

ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง
ทุกคนมีสิทธิ เสี่ยง และโอกาส
ในการกำหนดอนาคตร่วมกัน

เคารพสิทธิของธรรมชาติ
ให้ธรรมชาติมีสิทธิที่จะดำรงอยู่
พื้นผิว และพัฒนาด้วยตนเอง

เคารพวิถีชีวิตและวัฒนธรรม
หลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา
และภูมิปัญญาท้องถิ่น

เศรษฐกิจที่เป็นธรรมและเพียงพอ
กระจายโอกาส ทรัพยากร และรายได้
อย่างเป็นธรรม ไม่เบียดเบียนโลก

โลกที่ยั่งยืนและฟื้นตัวได้

ธรรมชาติฟื้นตัว
ปกป้อง พื้นฟู และเชื่อมโยงระบบนิเวศ
บนบก น้ำ และทะเล

พลังงานสะอาดและหมุนเวียน
เข้าถึงได้สำหรับทุกคน

น้ำสะอาด อาหารมั่นคง
ระบบนิเวศเกื้อกูลกัน

เมืองและชุมชนน่าอยู่
มลพิษต่ำ ภูมิอากาศปลอดภัยและเท่าเทียม

เศรษฐกิจหมุนเวียน
ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สร้างของเสีย
ให้น้อยที่สุด

ศักดิ์ศรี
ความสัมพันธ์
ความหลากหลาย
ความยั่งยืน
อนาคตของทุกชีวิต

เส้นทางสู่เป้าหมายนี้ เราสร้างร่วมกัน

ร่วมคิด
ร่วมออกแบบอนาคต

ร่วมเรียนรู้
และแลกเปลี่ยนความรู้

ร่วมลงมือทำ
ตั้งแต่ท้องถิ่น

ร่วมผลักดันนโยบาย
ที่เป็นธรรม

ร่วมสร้างกฎหมาย
และสถาบันใหม่

ร่วมมือกัน
ข้ามพรมแดน

ร่วมดูแลกัน
และกัน

เราไม่สามารถรอให้คนอื่นเปลี่ยน
แต่เราสามารถเริ่มสร้างความสัมพันธ์ใหม่
ที่ทำให้ชีวิตทุกชนิดอยู่ร่วมกันได้
อย่างสงบสุขและงดงาม

เพื่ออนาคตที่ทุกชีวิตยิ้มได้

20

วิกฤตภูมิอากาศ

คือวิกฤตของความสัมพันธ์

เรากำลังเผชิญกับวิกฤตที่ลึกซึ้งกว่าภูมิอากาศ
เพราะปัญหาที่แท้จริง ไม่ใช่ธรรมชาติเปลี่ยนไป
แต่คือ “ความสัมพันธ์” ที่เราเลือกสร้าง
ทั้งกับธรรมชาติ กับกันและกัน และกับอนาคต

ความสัมพันธ์
กับโลกธรรมชาติ
ที่ถูกทำลาย

ความสัมพันธ์
ระหว่างผู้คน
ที่ไม่เท่าเทียม

ความสัมพันธ์
กับเวลาและอนาคต
ที่สิ้นเกินไป

ความสัมพันธ์
กับความยุติธรรม
ที่บิดเบือน

เราต้องเปลี่ยนจากความสัมพันธ์ที่ทำลาย
ไปสู่ความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์

อยู่ร่วมกับธรรมชาติ
ด้วยความเคารพและเกื้อกูล

อยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม
บนพื้นฐานศักดิ์ศรีและสิทธิ

คิดและวางแผนระยะยาว
เพื่ออนาคตของลูกหลาน

สร้างความยุติธรรมทางภูมิอากาศ
และความเป็นธรรมในสังคม

เปลี่ยนผ่านอย่างเป็นธรรม
ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

เมื่อเราฟื้นความสัมพันธ์ที่ดี
โลกก็จะฟื้น
สังคมก็จะเป็นธรรม
อนาคตก็จะงดงาม

“ทางออกไม่ใช่เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว
แต่คือการฟื้นคืนความสัมพันธ์ที่ดีงาม
และสร้างความสัมพันธ์ใหม่ ที่เป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน”

อนาคตที่เราสร้างได้ เริ่มจากความสัมพันธ์ที่เราเลือกในวันนี้

เลือกความเมตตา
มากกว่าความโลภ

เลือกเคารพชีวิต
มากกว่าการครอบครอง

เลือกความร่วมมือ
มากกว่าการแข่งขัน

เลือกภูมิปัญญา
มากกว่าเชื่ออย่างเดียว

เลือกความพอเพียง
มากกว่าเกินพอดี

เพราะ “ความสัมพันธ์”
คือรากฐานของชีวิต
คือพลังที่จะนำพามนุษยชาติ
ผ่านวิกฤตนี้ไปด้วยกัน

